

Brak zapłaty za fakturę sprzedaży – skutki w podatku dochodowym od osób prawnych

Karolina Karaś

Pracownik Oddziału Śląskiego Instytutu Studiów Podatkowych

W przypadku nieuregulowania przez dłużnika należności powstałej z tytułu wystawionej faktury konieczne staje się uznanie tej należności ustalonej między stronami za przychód. Na gruncie ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych¹ za przychód uznaje się bowiem należność powstałą wskutek uzyskania świadczenia, mimo że nie została jeszcze uzyskana.

Z przepisu art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. wynika, że za przychody związane z działalnością gospodarczą i z działami specjalnymi produkcji rolnej, osiągnięte w roku podatkowym, a także za przychody uzyskane z zysków kapitałowych, z wyłączeniem przychodów, o których mowa w art. 7b ust. 1 pkt 1, uważa się także należne przychody, choćby nie zostały jeszcze faktycznie otrzymane, po wyłączeniu wartości zwróconych towarów, udzielonych bonifikat i skont. Z kolei w art. 16 ust. 1 pkt 25 lit. a przywołanej ustawy prawodawca wyłączył z katalogu kosztów uzyskania przychodów wierzytelności odpisane jako nieściągalne, z wyjątkiem wierzytelności, w części, w jakiej uprzednio zostały zarachowane do przychodów należnych i których nieściągalność została udokumentowana w sposób określony w ust. 2. Zgodnie z ww. ust. 2 za wierzytelności, o których mowa w ust. 1 pkt 25, uważa się te wierzytelności, których nieściągalność została udokumentowana:

- 1) postanowieniem o nieściągalności, uznanym przez wierzyciela za odpowiadające stanowi faktycznemu, wydanym przez właściwy organ postępowania egzekucyjnego, albo
- 2) postanowieniem sądu o:
 - a) oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości, gdy majątek niewypłacalnego dłużnika nie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania lub wystarcza jedynie na zaspokojenie tych kosztów, lub

- b) umorzeniu postępowania upadłościowego, jeżeli zachodzi okoliczność wymieniona w lit. a, lub

- c) zakończeniu postępowania upadłościowego, albo

- 3) protokołem sporządzonym przez podatnika, stwierdzającym, że przewidywane koszty procesowe i egzekucyjne związane z dochodzeniem wierzytelności byłyby równe albo wyższe od jej kwoty².

Przez wzgląd na powyższe przepisy wysnuć można wniosek, że aby wierzytelność mogła zostać zaliczona do kosztów uzyskania przychodu, musi zostać uznana za nieściągalną.

Warto nadmienić, że Wojewódzki Sąd Administracyjny (dalej: WSA) w Szczecinie w wyroku z dnia 6 maja 2011 r. orzekł, iż „podatnik chcąc uznać wierzytelności za nieściągalne powinien skierować na drogę sądową wierzytelności, jakie posiada wobec danego dłużnika (w celu uzyskania tytułu wykonawczego i klauzuli wierzytelności), po to by następnie wystąpić do organu egzekucyjnego o egzekucję choćby części ustalonej wierzytelności i uzyskać rozstrzygnięcie, z którego jednoznacznie by wynikało, że dłużnik nie posiada majątku wystarczającego do zaspokojenia dochodzonego roszczenia”³. Sąd przypomniał, że za wierzytelności nieściągalne uznaje się wyłącznie te kwoty, które wcześniej zostały zarachowane jako przychód należny, i że takie wierzytelności muszą zostać należycie udokumentowane.

Na uwagę zasługuje przy tym stanowisko zajęte przez Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: NSA) w wyroku z dnia 8 maja 2013 r., zgodnie z którym: „Udokumentowanie nieściągalności wierzytelności w inny sposób niż wskazał ustawodawca w art. 16 ust. 2 u.p.d.o.p.⁴, bądź brak jakiegokolwiek udokumentowania nie wywiera skutków prawnych w postaci uznania ich za koszt uzyskania przychodu”⁵.

Należy również zaznaczyć, że udokumentowanie nieściągalności wierzytelności na mocy postanowienia o nieściągalności może nastąpić najwcześniej w dacie uznania przez podatnika tego postanowienia za odpowiadające stanowi faktycznemu.

Z kolei WSA we Wrocławiu w wyroku z dnia 4 października 2007 r. stwierdził, że: „Podmiot sam decyduje, czy wierzytelności, które uznaje za nieściągalne odpisuje w koszty, czy też tworzy na nie rezerwę, która bilansowo również obciąża koszty. W przypadku odpisania wierzytelności jako nieściągalnej w koszty ma zastosowanie przepis art. 16 ust. 1 pkt 25 lit. a u.p.d.p.⁶, który umożliwia zaliczenie tych wierzytelności do kosztów uzyskania przychodów pod warunkiem udokumentowania ich nieściągalności w ściśle określony w art. 16 ust. 2 u.p.d.p. sposób. Natomiast w sytuacji, gdy podatnik utworzy rezerwę na wierzytelności nieściągalne (2002 r.) czy też odpis aktualizujący (2003 r.) zastosowanie znajduje przepis art. 16 ust. 1 pkt 26 lit. a (2002 r.), a jego odpowiednik w 2003 r. art. 16 ust. 1 pkt 26a u.p.d.p., umożliwiającą zalicze-

nie tej rezerwy (odpisu) do kosztów uzyskania przychodów pod warunkiem uprawdopodobnienia nieściągalnych wierzytelności w sposób wskazany w art. 16 ust. 2 u.p.d.p.⁷.

Co więcej, warunkiem zaliczenia wierzytelności nieściągalnych do kosztów uzyskania przychodów jest stwierdzenie, że nie zostały jeszcze przedawnione w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny⁸. Podstawę tej oceny stanowi art. 118 k.c., z którego wynika, że termin przedawnienia wynosi 6 lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe i roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej – 3 lata. Trzeba przy tym uwzględnić również okres przerwania i zawieszenia biegu terminu przedawnienia.

W wyroku z dnia 13 listopada 2019 r.⁹ NSA w rozważaniach dotyczących zarachowania wierzytelności jako przychodu należnego poruszył również kwestię podatku od towarów i usług. Doszedł do wniosku, że: „Wykładnia przepisów art. 16 ust. 1 pkt 25 lit. a oraz art. 16 ust. 1 pkt 44 u.p.d.o.p. została przeprowadzona przez Sąd pierwszej instancji poprawnie i uwzględniła wypracowane w podobnych sprawach stanowisko sądów administracyjnych. Prowadzi ona do akceptacji poglądu prawnego, że zarachowanie wierzytelności jako przychodu należnego i uwzględnienie jej, przy spełnieniu warunków umożliwiających zaliczenie danej wierzytelności do kosztów uzyskania przychodów, dokonywane może być w wysokości zawierającej podatek od towarów i usług”¹⁰.

Sąd argumentował, że powyższe stanowisko potwierdza fakt, że „wierzytelność obejmuje przychód, który zawiera w sobie także podatek od towarów i usług. Zwrócić należy uwagę, że wierzytelność obejmuje należność, czyli środki pieniężne które powinny wpłynąć do danego podmiotu od różnych kontrahentów. Ich źródłem jest sprzedaż z odroczonym terminem płatności i towarzyszące temu problemy płatnicze. Natomiast podatek od towarów i usług obciąża dostawcę towarów i usług i musi być skalkulowany w cenie towaru lub usługi”¹¹.

Należy mieć na względzie, że z dniem 1 stycznia 2020 r. – na mocy

ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ograniczenia zatorów płatniczych¹² – w krajowym porządku prawnym zaczęły obowiązywać przepisy dotyczące rozpoznawania skutków wierzytelności w podatku dochodowym od osób prawnych (tzw. ulga na złe długi). Zgodnie z art. 16 tej ustawy ulgą tą można objąć należności, których termin płatności upłynął z dniem 1 stycznia 2020 r. lub później.

Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej w interpretacji indywidualnej z dnia 2 grudnia 2024 r. uznał, że: „Ulgą na złe długi w CIT¹³ to istotne narzędzie pozwalające na ochronę interesów podatników w sytuacjach, gdy kontrahenci nie regulują należności. Może być ona zastosowana w momencie, w którym nieściągalność wierzytelności będzie uprawdopodobniona”¹⁴.

Ulgą na złe długi, uregulowana w art. 18f ustawy z dnia 15 lutego 1992 r., to mechanizm pozwalający korygować rozliczenia podatkowe dotyczące faktur, których finalnie nie opłacono. Przepis art. 18f ust. 9 ww. ustawy stanowi, że ulga na złe długi ma zastosowanie „wyłącznie do wierzytelności lub zobowiązań, odpowiednio o zapłatę lub do zapłaty, świadczeń pieniężnych, wynikających z transakcji handlowych, jeżeli z tytułu tych transakcji przynajmniej u jednej ze stron określa się przychody lub koszty uzyskania przychodów, bez względu na termin ich ujęcia w tych przychodach i kosztach uzyskania przychodów”.

W konsekwencji podatnik rozliczający się kasowo płaci podatek wyłącznie od tych faktur, za które otrzymał zapłatę.

Podatnicy mają prawo zmniejszyć podstawę obliczenia podatku o wartość wierzytelności, która nie została uregulowana lub zbyta. Zmniejszenia dokonuje się w zeznaniu podatkowym składanym za rok podatkowy, w którym upłynęło 90 dni od dnia upływu terminu na zapłatę określonego na fakturze, na rachunku lub w umowie. Dłużnik jest przy tym zobowiązany do tego, aby zwiększyć zobowiązanie do zapłaty o tę wierzytelność w swoim zeznaniu podatkowym. Ulgą na złe długi znajdzie również zastosowanie do

obliczania zaliczek na podatek dochodowy.

Jeżeli należność zostanie uregulowana, wierzyciel i dłużnik dokonują korekty powrotnej.

Przypisy

- ¹ Tekst jednolity Dz.U. z 2025 r. poz. 278, dalej: ustawa z dnia 15 lutego 1992 r.
- ² Na podstawie art. 824 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 1568) postępowanie umarza się w całości lub części z urzędu:
 - 1) jeżeli okaże się, że egzekucja nie należy do organów sądowych;
 - 2) jeżeli wierzyciel lub dłużnik nie ma zdolności sądowej albo gdy egzekucja ze względu na jej przedmiot lub na osobę dłużnika jest niedopuszczalna;
 - 3) jeżeli jest oczywiste, że z egzekucji nie uzyska się sumy wyższej od kosztów egzekucyjnych;
 - 4) jeżeli wierzyciel w ciągu 6 miesięcy nie dokonał czynności potrzebnej do dalszego prowadzenia postępowania lub nie zażądał podjęcia zawieszonego postępowania;
 - 5) jeżeli prawomocnym orzeczeniem tytułu wykonawczy został pozbawiony wykonalności albo orzeczenie, na którym oparto klauzulę wykonalności, zostało uchylone lub utraciło moc;
 - 6) jeżeli egzekucję skierowano przeciwko osobie, która według klauzuli wykonalności nie jest dłużnikiem, i która sprzeciwiła się prowadzeniu egzekucji, albo jeżeli prowadzenie egzekucji pozostaje z innych powodów w oczywistej sprzeczności z treścią tytułu wykonawczego.
- ³ I SA/Sz 132/11, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/2B517F1F6B>, dostęp: 20.05.2025.
- ⁴ Tj. ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. (przyp. red.).
- ⁵ II FSK 1904/11, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/5A6404F83D>, dostęp: 20.05.2025.
- ⁶ Tj. ustawy z dnia 15 lutego 1992 r. (przyp. red.).
- ⁷ I SA/Wr 747/07, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/10C178071C>, dostęp: 20.05.2025.
- ⁸ Tekst jednolity Dz.U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm., dalej: k.c.
- ⁹ II FSK 3787/17, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/EB5CD4C212>, dostęp: 20.05.2025.
- ¹⁰ Tamże. Podobnie: wyrok NSA z dnia 5 października 2006 r., II FSK 1208/05, <https://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/B37FF8FD4D>, dostęp: 20.05.2025.
- ¹¹ Wyrok NSA z dnia 13 listopada 2019 r., II FSK 3787/17, dok. cyt.
- ¹² Dz.U. poz. 1649.
- ¹³ CIT – ang. *corporate income tax* (podatek dochodowy od osób prawnych) (przyp. red.).
- ¹⁴ 0114-KDIP2-2.4010.601.2024.1.SJ, <https://eureka.mf.gov.pl/informacje/podglad/616580>, dostęp: 20.05.2025.